

SIPONIŲ KRAŠTO ŽMOGUS LEMTINGOSE ISTORIJOS KRYŽKELĖSE

Prieš kelis mėnesius krašto žmonių rankose pasirodžiusi Valės Petkevičienės ir anapilin išėjusio didžiojo mūsų krašto žmogaus Juozo Palionio knyga „Čia Nemunas vingiuoja“ ir toliau eina iš rankų į rankas, yra aptariama ir analizuojama. Tai knyga, kurios ilgus dešimtmečius laukė ne tik Siponys, bet ir visas kraštas. Atvertęs ją čia rasi ir sudėtingus žmonių likimus, jų kančių kelius, tarsi skalsios duonos skonį pajusi papročių magiją, įsijausi į nuoširdžius prasmingus poezijos posmus, gėrėsis krašto gamtą apipynusiomis pasakomis ir legendomis.

Daugiau kaip 500 puslapių leidinyje atskleista krašto istorija ir etnografiniai papročiai, amatai, pateikiami dainų tekstai ir poezijos posmai. Iš pirmų knygos eilučių pajunti gimtojo krašto išugdyto žmogaus nuoširdžius apmąstymus, didelę meilę savo krašto žmogui „O man atrodo, kad viskas, kas šiame krašte yra, buvo ir bus, svarbu tiek, kiek svarbus jame visais laikais gyvenantis Žmogus“ (Valė Petkevičienė, p.95). Autorė savo pasakojimuose užaina beveik į kiekvieną krašto sodybą, labai gyvu įtaigiu žodžiu, sodria kalba pažvelgia į kaimo žmogaus sielą. Ir šis be jokio susikaustymo, taip pat nuoširdžiai ir betarpiškai prabyla. Autorės pasakojimuose, įsiklausęs į kiekvieno žmogaus pasakojimą, pergyventą lemtį, patirtą skausmą ir praradimus, sukauptą žmogiškąją patirtį, suvoki, kad egzistuoja ir kitas svarbus istorijos virsmas – iš žmogaus į visuomenę. Ir žmogiška būtis ir jos laiko matas - istorija veikia mus ir mes, istorinio proceso dalyviai savo asmenine atsakomybe, kasdienine kūryba nesame bereikšmiai.

Krašto žmogus istorijos kataklizmuose.

Nebūdama istorike, knygos autorė labai vykusiai, sumaniai ir išraiškingai atskleidžia krašto istorijos virsmą, pateikia žmogaus likimus kiekvienoje epochoje. 16-19 amžiaus krašto istorijos peripetijas pateikia pasiremddama istorijos mokslų daktarės Raimondos Ragauskienės darbu „Karališkojo Birštono praeitis“, V., 2004b (V. Petkevičienė, p. 42-52). Didžiausią dėmesį autorė skiria krašto žmonių likimams praėjusiame šimtmečiuje. Nes būtent tada sprendėsi mūsų tautos išlikimas. Nuo pirmųjų knygos eilučių, jauti Valės Petkevičienės atsakingumą vertinant istorinius faktus. Ji sąžiningai pastebi visa tai kas vyko mūsų krašte nieko nenutylėdama.

Sovietinį genocidą, mūsų tautos tremčių kančias apibendrina ir tremtinių Janinos ir Juozo Kederių patirta golgota Kranojarsko krašte Jarcevo barakuose. Laukdami vis artėjančių Kūčių negalime užmiršti Kederių Sibiro 1948 m. Kūčių 50 laipsnių šaltyje: „Tądien turėjo atplaukti barža su bulvėmis, bet įstrigo leduose. Bulvės sušalo. Jas arkliais atgabeno iki kaimo sandėlių. Į ten sušalusias ir supylė. Norint išvirti sušalusią bulvę, turėdavai ją virti tris kartus, kol nuvirdavo nuo bulvių juodas vanduo. Toks buvo šventinis pirmųjų Kūčių tremtyje patiekalas“ (Valė Petkevičienė, p.210).

Knygoje atskleidžiama garbių krašto žmonių V. Palionio, V. Gečionio, J. Šlėgaus, V. Venclavičiaus. M. Jaruševičiūtės parama krašte laisvės kovotojams - Jaruševičiaus - Lakštingalos partizanams (Ten pat, p.307—309, p.358-359). Tačiau dabar ir visiems laikams turime neužmiršti, kad partizaninis judėjimas turėjo tamsiąją savo pusę, niekuo nepateisinamas žiaurias šeimų, vaikų, moterų, senukų žudynes. Šį procesą savo daktarinės disertacijos pagrindu 2010 m. išėjusioje knygoje „Kita mėnulio pusė“ yra atskleidęs istorikas Mindaugas Pocius (Šio straipsnio autorius plačiai apie minėtas žudynes yra rašęs 2011-2012 m. krašto spaudoje). Knygos apie Siponis autorė apybraižose „Netekties skausmui abejingas laikas“, Nuskriausta, paniekinta ir atstumta“ (Ten pat, p.229-232, p.249-251) atskleidė sunkius partizanų įvykdytus karo nusikaltimus. Dar vertėtų priminti, kad minėti nusikaltimai buvo labai dažni. Jie buvo vykdomi ir pagal vadovybės įsakymus: „Visiems Rinktinių vadams įsakau: a) už kiekvieną išvežtą lietuvį ir šeimą sunaikinti ne mažiau kaip vieno bolševiko šeimą, sunaikinti visus šeimos narius; b) jei bus įmanoma-visus pakarti

nešaudant; c)stengtis sunaikinti tas bolševikines šeimas, kurios gyvena miestuose ar valsčiuose“ (LLK Tauro apygardos vado Baltūsio-Žvejo 1947 m vasario mėn 10d įsakymas Nr.1 -LYA, f.K-1, ap.3,b.159.l. 87-89 ir. Lietuvos partizanų Tauro apygarda 1945-1952.V.,2000,p196-197) Būta ir kitų įsakymų, kurie ragino naikinti vaikus nuo 10 metų amžiaus O kaip nustatyti priklausymą bolševikų partijai? Ar pagal kaimynų įskundimus, o gal pagal atėjusių vykdyti „teisingumą“ nuolatinio girtavimo laipsnį?

Kolektyvinio kaimo istoriją ilgą laiką mūsų „superpatriotai“ pateikdavo visuomenei, kaip išsigimimą, atgyveną, nevertą dėmesio. Bet juk ištisa karta dirbo kolektyvinį darbą, išaugino ir išleido į mokslą vaikus, pasistatė sodybas, aktyviai dalyvavo saviveikloje, lankė bibliotekas. Žinoma būta ir ryškaus girtuokliavimo, visuomeninio turto grobstymo, bet žmonių socialinė, medicininė apsauga, nuoširdus kaimyniškumas, socialinio optimizmo jausmas daug ką reiškė. O ką reiškė Siponyse mokykla, kurios plačią istoriją su tai iliustruojančiais dokumentais pateikė knygos autorė? Valė Petkevičienė savo darbe plačiai ir aprašo to meto žemdirbių, Siponių kaimo felčerių, bibliotekininkų kilnų darbą. Tai neužmirštama.

Siponių istorija nesuvokiama be didžiojo kraštiečio, parlamentaro Juozo Paliono ištakų, jo veiklos įvertinimo. Paminėdami šio veiklaus nuoširdaus, tvirto žodžio žmogaus 52 –ąjį gimtadienį, dar labiau pajuntame, kad taip mylėjęs gimtąjį kraštą žmogus, yra mūsų širdyse. O Valės Petkevičienės parašyta ir Juozo Palonio paramos ir labdaros fondo paremta knyga apie Siponis yra ne tik himnas Siponims, bet ir visam Birštono kraštui. Valė Petkevičienė šia knyga jau išspaudė pėdas tėviškės žemėje. Dabar eilė šį klausimą kelti kitų kaimų metraštininkams, Birštono muziejui taip pat.

Birštono muziejaus vyr. fondų saugotojas

Vytautas Kuzmickas.